

اثربخشی برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان بر علائم اختلال اضطراب جدایی کودکان*

معصومه تختی^۱، عبدالله شفیق آبادی^۲، آتوسا کلانتر هرمزی^۳، نورعلی فرخی^۴

The effectiveness of the parent-child interaction intervention program based on emotion coaching on the symptoms of children's separation anxiety disorder

Masoomeh Takhti¹, AbdolAllah Shafi Abadi², Atousa Kalantar Hormozi³, Noor Ali Farrokhi⁴

چکیده

زمینه: مطالعات متعددی پیرامون اثربخشی برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک و علائم اختلال اضطراب جدایی کودکان انجام شده است. اما پژوهشی که به اثربخشی برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان بر علائم اختلال اضطراب جدایی کودکان پرداخته باشد مغفول مانده است. **هدف:** هدف پژوهش حاضر اثربخشی برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان بر علائم اختلال اضطراب جدایی کودکان بود. **روش:** پژوهش از نوع آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون همراه با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر پایه اول ابتدایی منطقه ۱۰ (۱۲۸۲ نفر) در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ بود. تعداد ۳۰ دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به عنوان نمونه انتخاب و به طور تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل (۱۵ نفر) قرار گرفتند. ابزارهای پژوهش عبارتند از: مقیاس سنجش اضطراب جدایی (نسخه والد و کودک، هان، هاجینلیان، ایسن، وندر و پینکاس، ۲۰۰۳) و برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان (محقق ساخته، ۱۳۹۸). تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل کوواریانس چندمتغیره (MANCOVA) و تک متغیره انجام شد. **یافته‌ها:** برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان به طور معناداری در کاهش ترس از رهایی، ترس از تنهایی، ترس از بیماری و نگرانی از وقوع حوادث خطرناک مؤثر بود ($P < 0/01$). **نتیجه‌گیری:** دانش‌آموزانی که در برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان شرکت کردند نشانه‌های اختلال اضطراب جدایی کمتری داشتند. **واژه کلیدیها:** برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک، مربی‌گری هیجان، اختلال اضطراب جدایی، کودکان.

Background: Numerous studies have been conducted on the effectiveness of the parent-child interaction intervention program and the symptoms of separation anxiety disorder in children. However, research that has addressed the effectiveness of the parent-child interaction intervention program based on emotion coaching on symptoms of separation anxiety disorder has been overlooked. **Aims:** The aim of this study was to evaluate the effectiveness of the parent-child interaction intervention program based on emotion coaching on the symptoms of separation anxiety disorder in children. **Method:** Experimental research with pre-test-post-test design with Yood control group. The statistical population of the study included all female primary school girls in District 10(1282 person) in the academic year of 2019-2020. Thirty students were randomly selected for cluster sampling and randomly assigned to two experimental and control groups (15 subjects). The research tools are: Measurement of Separation Anxiety Scale (Parent-Child Version, Han, Hajinlian, Essen, Wender and Pinkas, 2003) and Parent-Child Interactive Intervention Program Based on Emotional Coaching (Researcher Made, 2019). Data analysis was performed using multivariate and single variable covariance analysis (MANCOVA). **Results:** The parent-child interaction intervention program based on emotion coaching was significantly effective in reducing the fear of liberation, fear of loneliness, fear of disease and worry about the occurrence of dangerous events ($P < 0/01$). **Conclusions:** Students who participated in the parent-child interaction intervention program based on emotion coaching had fewer symptoms of separation anxiety disorder. **Key Words:** Parent-child interaction intervention program, emotion coaching, separation anxiety disorder, children

Corresponding Author: ashafiabady@yahoo.com

* مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول می‌باشد.

^۱ دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

^۱ Ph.D Student Counseling, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

^۲ استاد تمام، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ Full Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

^۳ استادیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

^۳ Assistant Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

^۴ دانشیار، گروه سنجش و اندازه‌گیری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

^۴ Associate Professor, Department of Deliberation and Measuring, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

پذیرش نهایی: ۹۹/۰۳/۱۰

دریافت: ۹۹/۰۲/۰۹

مقدمه

رشد و پیشرفت هر جامعه‌ای در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نیاز به جمعیتی دارد که از نظر روانی و جسمانی سالم باشند، کودکان امروز در هر جامعه‌ای، آینده‌سازان آن جامعه خواهند بود، لذا سلامتی و بیماری این قشر می‌تواند بر سلامت و آینده فردی هر جامعه و کشوری مؤثر باشد، کودکان به عنوان یکی از گروه‌های سنی آسیب‌پذیر، در معرض انواع اختلالات روانشناختی قرار دارند که عوامل آسیب‌پذیری در این سنین به فرآیند فعال رشد و شرایط خاص آن از یک طرف و کنترل شرایط محیطی و موقعیتی کودک توسط والدین و بزرگسالان از طرف دیگر نسبت داده می‌شود، طبق مطالعات انجام شده گزارش شده است که بین ۱۵ تا ۲۲ درصد کودکان در طول زندگی خود اختلالات عاطفی یا رفتاری را به شدت تجربه می‌کنند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۷).

اختلال اضطراب جدایی^۱، از شایع‌ترین اختلال‌های هیجانی در دوران کودکی و نوجوانی است و میزان شیوع آنها بین ۶ تا ۱۸ درصد گزارش شده است (ایساو و گابیدان، ۲۰۱۳). اضطراب جدایی در کودکانی که برای اولین بار وارد مدرسه می‌شوند، قابل پیش‌بینی است ولی تشخیص اختلال اضطراب جدایی زمانی مطرح می‌شود که اضطرابی مفرط و نامتناسب با سطح تحول و هنگام جدایی از شخص مورد دل بستگی بروز پیدا کند. بر اساس متن پنجمین راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی (۲۰۱۳) برای تشخیص اضطراب جدایی کودکان ضرورت دارد که حداقل سه نشانه در رابطه با نگرانی مفرط در مورد جدایی از شخص مورد دل بستگی و به مدت حداقل ۴ هفته وجود داشته باشد. این نگرانی‌ها احتمالاً به صورت امتناع از رفتن به مدرسه، ترس و ناراحتی هنگام جدایی از افراد مورد دل بستگی و کابوس‌های مکرر با مضمون جدایی تظاهر می‌کند. تشخیص اضطراب جدایی در کودکی عامل خطر مهمی برای سلامت روان در طول زندگی است (طلایی‌نژاد، مظاهری و قنبری، ۱۳۹۴). ویژگی‌ها و علائم اختلال اضطراب جدایی در کودکان عموماً به صورت ترس و نگرانی مفرط هنگام جدا شدن از خانه یا افراد دل بسته (معمولاً والدین)، نگرانی نسبت به آسیب دیدن خود و یا افراد دل بسته، بروز رفتارهای اجتنابی در

موقعیت‌های جدایی از افراد دل بسته یا منزل و گاهی بروز مشکلات و شکایت‌های بدنی مانند سرگیجه، سر درد، مشکلات گوارشی، تهوع و استفراغ خود را نشان می‌دهد. شدت این اضطراب با سطح رشدی و سن تقویمی کودک نامتناسب است، به گونه‌ای که میزان اجتناب و بی‌قراری و اضطراب کودک در موقعیت‌های جدایی با سطح سنی وی هماهنگ نیست و واکنش‌های ناسازگار به شکل افراطی و مشکل ساز در این موقعیت‌ها بروز پیدا می‌کنند (بهاتیا و گویال، ۲۰۱۸). سیر رشدی اختلال اضطراب جدایی ممکن است به گونه‌ای باشد که با فرآیند تحول هیجانی اجتماعی طبیعی کودکان تداخل پیدا کند، هر چند گاهی شباهت‌هایی نیز بین این دو جریان دیده می‌شود. کودکان به طور طبیعی از حدود ۶ ماهگی تا سال‌های پیش از ورود به مدرسه نسبت به دیدن افراد غریبه، تنها ماندن و روبه رو شدن با موقعیت‌های جدید به خصوص در نبود مراقبان اصلی شان، میزانی از ترس، نگرانی و استرس را نشان می‌دهند. آنها در این شرایط عموماً نزدیکی جویی بیشتری را با مراقبان خود می‌خواهند و حتی نبود جدی از اضطراب جدایی در این سنین به نوعی نشانگر دل بستگی نایمن و یا مشکلات دیگر در کودکان است (باندیلو، میچایلز و ویدیکنید، ۲۰۱۷). سال اول زندگی در شکل‌گیری احساس امنیت و ایجاد حس اعتماد در کودک از اهمیت حیاتی برخوردار است. طی این دوره ترکیبی از ویژگی‌های خلقی کودک به همراه محیط رشدی - تربیتی و مخصوصاً رفتارهای تربیتی مراقبان می‌تواند پایه‌های احساس امنیت و یا احساس ناامنی را شکل دهد که می‌تواند در مراحل بعدی رشد زمینه شکل‌گیری اختلال اضطراب جدایی را فراهم کند (تهیپاوت، ۲۰۱۷).

اختلال اضطراب جدایی اغلب در سنین پیش از دبستان شروع می‌شود و سیر بروز آن در طول زندگی بسته به شرایط فرد با شدت و ضعف همراه است. همچنین نمودهای اختلال اضطراب جدایی در سنسن مختلف فرق دارد، مثلاً کودکان کوچک‌تر از رفتن به مدرسه خودداری می‌کنند و به تدریج در بزرگسالی این نمودها تغییر می‌یابد، مثلاً به نگرانی زیاد در باره سلامت همسر و فرزندانشان تبدیل می‌شود. این اختلال ممکن است با پیامدهای منفی گوناگونی از قبیل کاهش چشم‌گیر کارکردهای فرد در زمینه‌هایی مثل رفتن به مدرسه، ایجاد ارتباط، زندگی مستقل، ترک خانه پدری، رفتن به مسافرت، تنها خوابیدن، افت تحصیلی، طرد اجتماعی و یا افزایش خطر خودکشی همراه باشد (پیرزادی، ۱۳۹۷).

^۱ Separation Anxiety Disorder (SAD)

بریچمن توسانیت، ۲۰۰۶) در سال‌های اخیر توجه به اهمیت "فرا هیجان" و "نگرش فرا هیجان"، منجر به مطرح شدن مفهوم مرتبط با تعاملات والد-کودک تحت عنوان "نگرش فراهیجان والدینی" شده است و نقش آن در رشد هیجانی کودکان در تحقیقات گسترده‌ای نیز مورد بررسی قرار گرفته است. "نگرش فراهیجان والدینی" مجموعه‌ای ساختاریافته از احساسات و افکار فرد در مورد هیجانان خود و هیجانان فرزندان است (ایولینی، ۲۰۰۶).

محققان بیان کرده‌اند که فراهیجان به عنوان یک متغیر محافظت کننده از کودکان در برابر اثرات زیانبار موقعیت‌های غیر قابل تحمل عمل می‌کند و منجر به روابط بهتری بین همسالان می‌شود (کاتز و ویندسکر نلسون، ۲۰۰۴). گاتمن ۱۹۶۰ چهار نوع نگرش فراهیجان والدینی را مطرح می‌کند که شامل والدین آسان گیر^۴، ناراضی^۵ و بی‌توجه^۶ به هیجان کودک و تنها دسته چهارم تحت عنوان والدین مربی هیجان^۷ است که دارای نگرش مثبت نسبت به هیجان است. گاتمن ۱۹۶۰ معتقد است والدینی که دارای نگرش‌های فراهیجانی مثبت هستند، احتمال کمتری دارد که در روابط والدین‌شان از تحقیر کردن استفاده کنند و احتمال بیشتری وجود دارد که روابط والدی همراه با تحسین و تشویق داشته باشند. این والدین در عقاید مربوط به مربی‌گری در سطح بالایی هستند در عین حالی که برای همه‌ی هیجانان ارزش قائل‌اند اما برای رفتارها حد و مرز در نظر می‌گیرند. زیرا معتقدند که کودکان نیازمند یادگیری این مسئله‌اند که چگونه هیجانان خود را مدیریت کنند (تالریس، ۲۰۰۸).

تحقیقات گاتمن، کاتز و هوون (۱۹۹۷) نشان داده است، در سیستم تعاملی خانواده، میزان ارزشی که والدین برای هیجانان خود قائلند و عقاید آنان در مورد ابراز هیجانان، میزان آگاهی آنان از احساسات و هیجانان شان، میزان اشتیاق و کفایت‌شان در کمک به شکل‌گیری دنیای هیجانی فرزندان، به فرزندانشان آموزش می‌دهد تا در مورد هیجانان خود و دیگران دانش به دست آورند و به همان اندازه این آموزش‌ها به فرزندان کمک می‌کند تا در موقعیت‌های هیجانی راه‌حل‌هایی را تولید کنند که به مدیریت این

شیوع اختلال اضطراب جدایی و تأثیری که این اختلال بر عملکردهای طبیعی کودک و خانواده می‌گذارد، پژوهشگران حوزه کودک و خانواده را به تحقیق در این زمینه فرا خوانده است، مطالعاتی که در زمینه‌ی سبب‌شناسی این اختلال صورت گرفته نشان داده است علاوه بر علل ژنتیک و نورولوژیک، الگوی دل‌بستگی ناایمن، خانواده‌های تک والدی، خانواده‌هایی که الگوی روابط نزدیک و به هم تنیده دارند، خصوصیات سرشتی کودک، سبک‌های فرزند پروری، اضطراب و افسردگی والدین و رفتارهای نادرست والدین، در شکل‌گیری این اختلال مؤثر است (طالب پور و همکاران، ۱۳۹۱). تحقیقات و نظریات جدید به نقش عوامل والدینی بر رشد و تداوم اختلالات اضطرابی در کودکان تأکید می‌نمایند و سبک والدینی بسیار مداخله‌گر و بسیار کنترل‌گر از مؤثرترین عوامل والدینی شناخته شده در ارتباط با اختلالات اضطرابی کودکان است (هاویگرست و هارلی، ۲۰۰۷).

مطالعاتی که در زمینه تأثیر رفتارهای نادرست والدینی در ایجاد اختلالات اضطرابی دوران کودکی انجام شده است نشان داد که والدین کودکان مضطرب ممکن است به شیوه‌های مختلف از قبیل مدل‌سازی ترس یا اجتناب، کنترل بیش از حد رفتارهای کودک، محدود کردن استقلال روانی کودک، حمایت افراطی و بیش از حد از کودک و تسهیل پاسخ‌های اجتنابی او سهواً و به صورت ناخودآگاه پاسخ‌های اضطرابی را در آنها برانگیزند (وود، ۲۰۰۶) بر همین اساس نتایج پژوهش هادسون و رابی (۲۰۰۱) نشانگر این نکته است که بین سبک‌های تربیتی والدین و اضطراب کودکان رابطه وجود دارد. تعاملات والد کودک اغلب تحت تأثیر عوامل بسیاری قرار دارد که شامل ناپایداری هیجانی، اختلالات رفتاری، تعارضات والد کودک و سبک‌های والدگری است (گاو و چانگ، ۲۰۱۳). وود، مک لئود و همکاران ۲۰۰۶ به تأثیر مداخله‌گری والدین در رشد نیافتگی کودکان و همچنین آسیب به عزت‌نفس آنان اشاره می‌کند. بر اساس مطالعات انجام گرفته یکی از عوامل مهم والدینی، باورهای والدین در مورد هیجانان است که بر نحوه‌ی بروز و ظهور آن در تعامل با کودک اثر می‌گذارد (علیلو، یادگاری، حق نظری، پور شریفی و هاشمی نصرت‌آباد، ۱۳۹۲) علی‌رغم اینکه باورهای والدینی در مورد هیجانان به عنوان مهمترین پیش‌بینی کننده رفتارهای والدینی محسوب می‌شود اما به طور عمده در رابطه با اختلالات اضطرابی مورد بررسی قرار نگرفته است (بوگیلز و

1. meta-emotion
2. meta-emotion philosophy
3. parental meta-emotion philosophy
4. laissez-faire parenting
5. emotion disapproving parenting
6. emotion dismissing parenting
7. emotion coaching parenting

موقعیت‌ها منجر می‌شود.

ایولینی (۲۰۰۶) به نتایج پژوهشی که توسط گاتمن در طول سه سال بر روی پنجاه و هفت کودک و خانواده آنان صورت گرفت اشاره می‌کند. یافته‌های این تحقیق رابطه میان باورهای مربی‌گری هیجانی و سلامت جسمی و روانی کودکان پنج ساله‌ای که مورد مطالعه بودند را تأیید نمود، به این صورت که آنان بیماری‌های فیزیکی کمتری را تجربه می‌کردند، از لحاظ تعاملات اجتماعی شایستگی بهتری را نشان می‌دادند، دارای توانایی خود تنظیمی بهتری بودند و توانایی تمرکز بیشتر داشتند و پیشرفت تحصیلی بهتری از خود نشان می‌دادند.

اسکودر و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی با هدف بررسی تأثیر درمان متقابل والد و کودک (PCIT) بر میزان رضایت و استرس و رفتارهای مخرب در کودکان خردسال مبتلا به اختلال طیف اوتیسم دریافتند، PCIT به طور قابل توجهی کاهش رفتارهای مختل کننده نسبت به WLC را پیش‌بینی کرد و تغییرات قابل توجهی در نمرات در خرده مقیاس شدت ECBI را توضیح داد. علاوه بر این، مهارت والدین در مقایسه با WLC به طور قابل توجهی بهبود یافت. اما، از نظر آماری تفاوت معنی‌داری در میزان رضایت کودک، شدت اوتیسم و استرس والدین مشاهده نشد. نتایج از PCIT به عنوان یک درمان مبتنی بر شواهد برای رفتارهای مخرب در ASD پشتیبانی کرد. همچنین نتایج پژوهش هارول، هووینگ و هادسون (۲۰۱۷)، نشان داد که والدینی که فرزندان مبتلا به اختلال اضطرابی دارند در مقایسه با والدینی که کودکان سالم دارند، نسبت به هیجانات خود و کودکشان آگاهی و مربی‌گری هیجانی کمی دارند. این پژوهش موید نتایج تحقیقات پیشین است که نشان می‌دهند آگاهی هیجانی کم والدین و استفاده کم از مربی‌گری احساسات، ضعف در مهارت‌های عاطفی - اجتماعی کودکان را به دنبال خواهد داشت. در تحقیق کاتز، ملیکن و استلر (۲۰۱۲) رابطه میان مربی‌گری هیجانی با سلامت روانی-اجتماعی، سلامت جسمی، موفقیت تحصیلی نیز تأیید شده است.

بنابراین، با توجه به میزان شیوع و پیامدهای آسیب‌زای اختلال اضطراب جدایی و با در نظر گرفتن علل و عوامل زمینه‌ساز و تداوم بخش این اختلال، پژوهشگران بر مبنای نظریه‌های روانشناختی و مداخله‌ای رایج و معاصر در این حوزه به مطالعه و بررسی اثربخشی برنامه‌ها و شیوه‌های مداخله‌ای برخاسته از این نظریات بر درمان یا

کاهش نشانگان و علائم اختلال اضطراب جدایی پرداخته‌اند. از بین مطالعات انجام گرفته در زمینه‌ی رابطه‌ی والد - کودک و ارتباط آن با اختلالات اضطرابی نیز می‌توان به پژوهش باقری، طهماسیان و مظاهری (۱۳۹۷) اشاره کرد که اثربخشی برنامه ترکیبی والدگری ذهن آگاهانه و مدیریت والدین را در بهزیستی و شادکامی کودکان مورد ارزیابی قرار داده است و نتایجی که گزارش نموده است نشان می‌دهد این روش موجب بهبود رابطه والد - کودک شده که نهایتاً به ارتقاء بهزیستی روانشناختی کودکان کمک می‌کند.

در پژوهش عابد، پاکدامن، مظاهری، حیدری و طهماسیان (۱۳۹۶) بسته آموزشی تحت عنوان گوش دادن احترام‌آمیز به کودکان تهیه شد و سپس اثربخشی آن در بهزیستی روانشناختی کودکان مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج اجرای این برنامه نیز رضایت‌بخش بوده و به ارتقاء بهزیستی روانشناختی کودکان کمک کرده است. اسماعیل‌پور، محمد پور و خانجانی (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان اثربخشی مدل اصلاح شده درمان تعامل والد - کودک بر علائم اضطراب جدایی کودکان پیش‌دبستانی: یک مطالعه موردی، که از نوع تک آزمودنی بود بر روی ۵ کودک پیش‌دبستانی شهر تبریز به این نتیجه دست یافتند که مداخله مبتنی بر درمان تعامل والد - کودک در کاهش نشانه‌های اختلال اضطراب جدایی کودکان پیش‌دبستانی مؤثر بود. مقیمی (۱۳۹۴) در پژوهشی از نوع آزمایشی بر روی ۲۴ کودک ۶-۷ ساله مهد کودک‌های خصوصی شهر تهران با هدف بررسی اثربخشی آموزش تعامل والد - کودک بر نشانگان اختلال اضطراب جدایی کودکان ۶-۷ ساله دریافت مداخله مبتنی بر تعامل والد - کودک توانسته به کاهش شدت نشانگان اضطرابی در کودکان منجر شود، قلی‌نژاد خیمه سری، پولادی ریشه‌ری و گلستانه (۱۳۹۴) در پژوهش نیمه آزمایشی بر روی ۵۱ دانش‌آموز دختر مقطع ابتدایی شهر بوشهر با عنوان بررسی اثربخشی درمان تعامل والد - کودک بر نشانه‌های بالینی اضطراب جدایی در دانش‌آموزان دختر مقطع ابتدایی شهر بوشهر به این نتیجه دست یافتند که، درمان گروهی تعامل والد - کودک بر تمامی مؤلفه‌های اضطراب جدایی (ناراحتی در هنگام جدایی، نگرانی از جدایی و آرامش در هنگام جدایی) تأثیر معناداری داشت. طالب‌پور و همکاران (۱۳۹۱) با هدف اثربخشی درمان گروهی تعامل والد - کودک بر کاهش نشانه‌های اختلال اضطراب جدایی دانش‌آموزان که پژوهشی از نوع آزمایشی میدانی

تصادفی انتخاب شدند. این تعداد ۱۲۰ نفر بودند. سپس پرسشنامه اضطراب کودکان هان و هاجیلینیان (۲۰۰۳) فرم والدین جهت تکمیل به والدین ارائه شد و پس از بررسی نتایج از بین این تعداد ۳۰ نفر به طور روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند. در مرحله غربال‌گری مشاهده شد که تعداد ۶۵ نفر از تعداد کل جمعیت نمونه اولیه نمره مؤلفه‌های مذکورشان از نقطه برش بیشتر بود و ملاک‌های ورود به تحقیق را داشتند. در نهایت از این بین ۳۰ نفر به تصادف برای ورود به تحقیق انتخاب گردیدند و سپس این تعداد به طور تصادفی در دو گروه ۱۵ نفره به عنوان گروه آزمایش و گواه جایگزین شدند. سپس برنامه مربی‌گری هیجانی والدین به مدت ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای در گروه آزمایش اجرا شد. در مقابل گروه گواه هیچ آموزشی دریافت نکردند. در پایان و پس از اتمام دوره، پس آزمون از هر دو گروه به عمل آمد و نتایج آن مورد ارزیابی قرار گرفت. نقطه برش برای مؤلفه ترس از تن‌هایی برابر با ۱۶، مؤلفه ترس از رها شدن نمره (۱۶)، مؤلفه ترس از بیماری جسمانی نمره (۱۵)، مؤلفه نگرانی در مورد وقوع حوادث خطرناک نمره (۱۵)، مؤلفه فهرست نشانه‌های امنیت نمره (۲۳)، و مؤلفه فراوانی حوادث خطرناک نمره (۱۵) به دست آمد. ملاک‌های ورود این پژوهش عبارتند از: گروه منتخب اختلال روانی و رفتاری همزمان مانند افسردگی، بیش‌فعالی، نافرمانی مقابله‌ای و پرخاشگری نداشته باشند (این تشخیص با توجه به پرونده تحصیلی دانش‌آموزان و اظهارات والدین شان انجام شد) در زمان پژوهش به منظور کنترل علائم اختلال مذکور تحت درمان دارویی نباشند و از سلامت جسمی، روانی و حسی - حرکتی (بنا بر گزارش والدین و مشاهده مستقیم کودک) برخوردار باشند. همچنین والدین این افراد می‌بایست از توانایی شناختی مناسب برای درک مفاهیم برنامه برخوردار باشند، تعارضات جدی خانوادگی و اختلال روانی شدید که مانع مشارکت فعالانه آنان در برنامه باشد، نداشته و همچنین داوطلب شرکت در برنامه تا پایان دوره باشند (این ملاک‌ها از طریق مصاحبه بالینی و مطابق با ملاک‌های تشخیصی ارائه شده در DSM-5 و سیاهه رفتاری کودکان CBCL آخنباخ تنظیم و مورد بررسی قرار گرفت). ملاک‌های خروج نیز شامل: عدم تمایل برای ادامه شرکت در پژوهش و غیبت بیش از دو جلسه بود. سپس برنامه

بود و بر روی ۴۵ دانش‌آموز دوره ابتدایی شهر اصفهان اجرا شد به این نتیجه دست یافتند که درمان تعامل‌ی والد کودک موجب کاهش معنی‌دار اضطراب جدایی گروه‌های آزمایش شد. عباسی، نشاط دوست و آقامحمدیان (۱۳۸۹) در پژوهشی از نوع نیمه‌تجربی بر روی ۲۴ کودک دارای اختلال اضطراب جدایی در ۱۱ مهد کودک شهر مشهد با هدف اثربخشی درمان تعامل‌ی والد - کودک بر کاهش نشانه‌های اختلال اضطراب جدایی دریافتند، درمان تعامل‌ی والد - کودک در شدت علائم اضطرابی در گروه آزمایش از نظر آماری کاهش معناداری پدید آورده است.

صرف‌نظر از این دو مطالعه باقری و همکاران (۱۳۹۷) و عابد و همکاران (۱۳۹۶)، محقق با مرور پژوهش‌های انجام گرفته در داخل و خارج از کشور پیرامون موضوع پژوهش حاضر به هیچ برنامه‌ای که بر مبنای رویکرد هیجانی و مربی‌گری هیجانی والدین تدوین یا اجرا شده باشد برخورد نکرده است و آن عده از مطالعاتی که با موضوع تعامل‌ی والد - کودک و اختلالات عاطفی رفتاری کودکان وجود دارد تنها به اجرای برنامه تعامل‌ی والد - کودک آبرنگ پرداخته و اثربخشی آن را در مورد انواع اختلالات کودکان مورد ارزیابی قرار داده‌اند.

در بسیاری از روش‌های آموزشی و مطالعات مختلف که مبتنی بر بهبود رابطه والد - کودک بودند، بعد هیجانی والدین، که نقش مؤثری در ایجاد، حفظ و تداوم رابطه‌ی بین والد - کودک دارد، کمتر مورد توجه واقع شده است، بنابراین در پژوهش حاضر، این امر به عنوان اصل و پایه‌ی برنامه آموزشی، مورد توجه واقع شده بود و محققان در تلاش بودند تا به بررسی اثربخشی برنامه مداخله‌ای تعامل‌ی والد کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجانی بپردازند.

روش

پژوهش حاضر از نظر روش، آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون همراه با گروه گواه بود. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دختر پایه اول ابتدایی منطقه ۱۰ بود که در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ مشغول به تحصیل بودند. تعداد این دانش‌آموزان ۱۲۸۲ نفر مدارس دولتی و ۳۹۱ نفر مدارس غیردولتی بود. نمونه پژوهشی از بین چهار مدرسه ابتدایی دخترانه منطقه ۱۰ به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شد. بدین منظور ابتدا این چهار مدرسه از بین مدارس دولتی منطقه به طور تصادفی انتخاب و سپس از هر کدام از مدارس، یک کلاس پایه اول به طور

۱. Child Behavior Checklist (CBCL)

آلفای کرونباخ برای زیر مقیاس‌های ترس از تنها بودن، ترس از رها شدن، ترس از بیماری جسمی و نگرانی درباره رویدادهای خطرناک به ترتیب ۰/۹۳، ۰/۹۰، ۰/۸۲ و ۰/۸۳ بدست آوردند. خلاصه برنامه تعامل والد و کودک که برای مادران شرکت‌کننده در پژوهش تدوین و استفاده گردید در قالب جدول ۱، آمده است.

مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجانی بر روی گروه آزمایش اجرا شد. به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی برای کلیه شرکت‌کنندگان گروه گواه نیز بعد از اتمام دوره و انجام پس‌آزمون سه جلسه آموزش برنامه مربی‌گری هیجان به دلیل محدودیت زمانی ارائه شد و مشکلات رفتاری - هیجانی کودکان شان مورد بررسی قرار گرفت و جلسات پیگیری بر حسب ضرورت برایشان در نظر گرفته شد. تجزیه و تحلیل نتایج با روش تحلیل کوواریانس چندمتغیره (MANCOVA) و تک متغیره به منظور بررسی تفاوت گروه‌ها با تعدیل اثرات نمرات پیش‌آزمون با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ انجام شد.

ابزار

پرسشنامه اختلال اضطراب جدایی کودکان (فرم والد)؛^۱ مقیاس سنجش اضطراب جدایی (نسخه والد و کودک) توسط هان، هاجینلیان، ایسن، وندر و پینکاس در سال ۲۰۰۳، ساخته شد. چهار بُعد اصلی این ابزار ترس از تنها ماندن^۲ (سؤالات ۱۳-۱۹-۲۴-۳۰-۷)، ترس از رهاشدن^۳ (سؤالات ۴-۱۲-۲۰-۲۵-۳۳)، ترس از بیماری جسمی^۴ (سؤالات ۲-۸-۱۷-۲۷-۳۱) و نگرانی درباره حوادث خطرناک^۵ (سؤالات ۳-۹-۱۴-۲۱-۲۶) است. علاوه بر این، مقیاس سنجش اضطراب جدایی دو زیرمقیاس پژوهشی فراوانی حوادث خطرناک^۶ (سؤالات ۵-۱۱-۱۶-۲۳-۲۹) و فهرست نشانه‌های امنیت^۷ (سؤالات ۱-۶-۱۰-۱۵-۱۸-۲۲-۲۸-۳۲-۳۴) را نیز دربر می‌گیرد. در این پژوهش از فرم والد استفاده شده است. فرم والدین مقیاس سنجش اضطراب جدایی ابزاری ۳۴ ماده‌ای است که توسط پدر یا مادر تکمیل می‌شود. محدودیت زمانی برای پاسخ به مقیاس وجود ندارد. پاسخ دهندگان فراوانی نشانه‌های اضطراب جدایی در هر یک از ماده ۴ درجه‌ای از ۱ (هرگز) تا ۴ (همیشه) درجه‌بندی می‌کنند. مطالعات قبلی ضریب همسانی درونی آزمون را ۰/۹۱، ضریب بازآزمایی را ۰/۸۳ و روایی مناسبی را برای این مقیاس گزارش کرده‌اند. در ایران در پژوهشی مفرد، عبدالله و ابوسماح (۲۰۰۹)، در پژوهشی این ابزار را بکار بردند و ضرایب

1. Separation Anxiety Assessment Scale (parent version)

2. fear of being alone

3. fear of abandonment

4. fear of physical illness

5. worry about calamitous events

6. frequency of calamitous events

7. Safety Signals Index

جدول ۱. خلاصه برنامه تعاملی والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان محقق ساخته ۱۳۹۸ (برگرفته از رساله یا پایان‌نامه است) بر اساس نظریات گاتمن (۱۹۹۷).

جلسات	عنوان	اهداف	فعالیت‌ها	تکالیف
اول	معرفی برنامه، شناخت مفاهیم اولیه	آشنایی با برنامه و اصول آن، معارفه، ارزیابی سبک‌های فراهیجان والدین	آشنایی اعضای گروه با یکدیگر و مربی و ایجاد ارتباط، بیان اهداف شخصی و انتظارات شرکت‌کنندگان از حضور در دوره، توضیح مراحل، ساختار، قوانین و اصول برنامه، اهمیت رابطه والد - کودک در روند شکل‌گیری شخصیت کودک، نقش تجارب هیجانی دوران کودکی در شکل‌گیری تجارب هیجانی بزرگسالی. ضرورت آشنایی با مهارت‌های تنظیم هیجان به منظور بهبود روابط خود با کودک کار در کلاس توسط شرکت‌کنندگان با مشارکت مربی:	کاربرگ شماره ۱ و ۲ (پیوست برنامه)، مشاهده و ثبت تعاملات با کودک، مطالعه کاربرگ سبک‌های فرزندپروری، مطالعه کاربرگ سبک دلبستگی.
دوم	آشنایی با مفهوم هیجان، انواع هیجان	آشنایی با مفهوم هیجان، شناسایی هیجان‌ات خود و کودک، آشنایی با مهارت‌های تنظیم هیجان.	(برگرفته از مثال‌های شرکت‌کنندگان) - مفهوم هیجان، انواع (اولیه، ثانویه، اصلی، ابزاری، سازگار، ناسازگار) و کارکردهای آن - چگونه هیجان‌ات می‌تواند مشکل‌ساز شود؟ مهارت تنظیم هیجان: آگاهی، پذیرش. نام‌گذاری و توصیف هیجان. شناسایی فکارمنفی و مخرب مربوط به هیجان کار در کلاس توسط شرکت‌کنندگان با مشارکت مربی:	تکمیل کاربرگ شماره ۳ و ۴ (پیوست برنامه)، مطالعه کاربرگ شماره ۵ و ۶ (پیوست برنامه)
سوم	ادامه جلسه دوم (آشنایی با مفهوم هیجان، انواع هیجان)	آشنایی با مهارت‌های تنظیم هیجان (ادامه جلسه دوم)، آشنایی با اختلال اضطراب جدایی و علائم آن	انجام تمرین تماس هیجانی، تکمیل کاربرگ شماره ۲، ایفای نقش: تمرین مهارت‌های تنظیم هیجان، تکمیل کاربرگ مربوط به سناریو ب (پیوست برنامه) مرور تکالیف، آموزش مهارت‌های مربوط به تغییر موقعیت، مواجهه، فعالیت لذت‌بخش، تغییر معنا، تعبیر توجه (خودگویی مثبت، تن آرامی، پرت کردن حواس، تنفس عمیق، حل مسئله، عمل مخالف، پذیرش)، مفهوم اختلال اضطراب جدایی کودکان و علائم آن. کار در کلاس توسط شرکت‌کنندگان با مشارکت مربی:	تمرین مهارت‌های تنظیم هیجان، به کار بستن هر کدام از مهارت‌ها در موقعیت‌های مناسب و ثبت آن برای ارائه در جلسه بعد، قصه‌گویی: داستان ۶۹ از کتاب ۱۰۱ داستان شفا بخش (بورتر ۲۰۰۵) ص ۲۹۷، مطالعه بروشور اختلال اضطراب جدایی.
چهارم	مراحل و اصول مربیگری هیجان کودک به عنوان فرصتی برای صمیمیت بیشتر و آموزش وی	آشنایی با مراحل مربی‌گری هیجان، ایجاد نگرش مثبت نسبت به ابراز هیجان کودک به عنوان فرصتی برای صمیمیت بیشتر و آموزش وی	مرور تکالیف، نمایش فیلم سبک‌های فراهیجانی، توضیح چهار سبک فراهیجانی والدین و توضیح رفتارهای کلامی و غیر کلامی مرتبط با هر سبک، مراحل مربی‌گری هیجان و فراگیری شیوه‌ی آموزش غیرمستقیم مهارت‌های تنظیم هیجان به کودک (انواع بازی و قصه)، تبیین منطق ضرورت فعالیت مشترک لذت‌بخش داشتن با کودک. کار در کلاس توسط شرکت‌کنندگان با مشارکت مربی:	۱- تکمیل کاربرگ شماره (۸) با تمرکز بر موقعیت‌های تعاملی خود با فرزند ارزیابی نمایند که از کدام سبک هیجانی در طول هفته استفاده کرده‌اند (تکمیل کاربرگ موقعیت هیجانی). ۲- اختصاص زمان ۱۵ دقیقه‌ای فعالیت و بازی با کودک به منظور ایجاد آمادگی برای اقدامات مطابق با برنامه. ۳- خلق یک قصه متناسب با علائم اختلال اضطراب جدایی کودک خود بر اساس آموزش جلسه و طرح آن در جلسه آینده در کلاس
پنجم	نامگذاری و اعتبار بخشی هیجان	آموزش نام‌گذاری هیجان و چگونگی اعتباربخشی به هیجان کودک، آموزش همدلی با هیجان کودک	ایفای نقش یک موقعیت هیجانی مرتبط با علامت اختلال اضطراب جدایی (ترس از تنها خوابیدن...) و برخورد مربی گرانه و غیر مربی گرانه با رفتار هیجانی کودک و ارزیابی پیامدهای دو نوع تعامل (سناریو د). ۲- تهیه لیستی از پیام‌های کلامی و غیر کلامی مربی گرانه و غیر مربی گرانه که در طی هفته گذشته در تعامل با کودک خود داشته‌اند. (با توجه به آموزش جلسه) مرور تکالیف، آموزش مهارت گوش دادن فعال، مهارت رمز گشایی از هیجان‌ات کودک با توجه به رفتارهای کلامی و غیر کلامی وی، تشویق کودک به گفتگو در مورد احساساتش، آموزش مهارت اعتبار بخشی به هیجان کودک، آموزش رفتارهای همدلانه کلامی و غیر کلامی به منظور همدلی با هیجان کودک و تسکین هیجانی وی، فراگیری مهارت آموزش نام‌گذاری احساسات به کودکان، فراگیری مهارت بازی با کودک به منظور مربیگری هیجان ترس کودک از تن‌ها ماندن با استفاده از تکنیک‌های آموخته شده کار در کلاس توسط شرکت‌کنندگان با مشارکت مربی:	کاربرگ شماره ۱۱، ۱۰، ۹ و ۱۲ (پیوست برنامه)، قصه‌گویی برای کودک داستان ۲ خال خالی و برفی

جلسات	عنوان	اهداف	فعالیت ها	تکالیف
ششم	تسکین بخشی هیجان	آشنایی با مهارت های تسکین بخشی هیجان، آموزش مریبگری هیجان ترس کودک از رها شدن، آموزش مریبگری هیجان احساس عدم امنیت کودک	مهارت های رفتار همدلانه با کودک با استفاده از تکنیک بازی نقش، ایفای نقش: موقعیت فرضی بر اساس سناریوی مرتبط با ترس کودک از بیماری و احساس عدم امنیت (سناریو د) مرور تکالیف، آموزش روش های آرام سازی و تسکین بخشی هیجان ها توسط مریب: تن آرامی، خودگویی مثبت، پرت کردن حواس، مواجهه، آموزش مهارت های ارتباطی (تسکین گره های کلامی و غیر کلامی)، آموزش استفاده از روش قصه گویی به منظور آموزش مهارت های تنظیم هیجان به کودک (خودگویی مثبت) به منظور مریبگری هیجان ترس کودک از رها شدن و احساس عدم امنیت، فراگیری مریبگری احساس عدم امنیت و ترس کودک از رها شدن با استفاده از تکنیک بازی با عروسک کار در کلاس توسط شرکت کنندگان با مشارکت مریب: ایفای نقش: آموزش تن آرامی به کودک و تنفس عمیق، آموزش مهارت پرت کردن حواس به کودک با روش قصه گویی، ایفای نقش: مهارت برقراری ارتباط مؤثر با کودک: گوش دادن فعال، همدلی کردن، تسکین بخشی. ۴ بازی نقش مهارت مریبگری هیجان ترس کودک از رها شدن و احساس عدم امنیت با استفاده از تکنیک توجه و گوش دادن همدلانه و نام گذاری احساس.	اختصاص زمان بازی با کودک با هدف آموزش تسکین بخشی هیجانی کودک. (بازی حباب سازی، باد کردن بادکنک، عروسک بادی شدن، تبدیل شدن به عروسک پارچه ای)، آموزش مهارت خودگویی داستان خال خالی و برفی، آموزش فن مواجهه به کودک از طریق قصه گویی (قصه ۶۹ از کتاب ۱۰۱ داستان شفا بخش)، داستان ۸۱ از کتاب ۱۰۱ داستان شفا بخش (با هدف آموزش پرت کردن حواس)، تکمیل کاربرگ شماره ۱۳، انتقال و بکارگیری مهارت های آموخته شده در جلسه به تعامل خود با کودک (ثبت رخداد و گزارش در کلاس).
هفتم	مرور آموزش های جلسات پیشین	تثیت و تسلط بر مهارت آموزش مهارت مریبگری هیجان ترس کودک از بیماری جسمانی	مرور تکالیف، ارزیابی میزان وصول به هدف مبتنی بر گزارش شرکت کنندگان. مرور مهارت های آموخته شده به منظور تسلط بر مهارت (شناسایی و نام گذاری هیجان اولیه و ثانویه، مهارت شناسایی صداها منفی، خودگویی مثبت و مقابله با افکار منفی، مهارت تسکین بخش و آرام بخشی خود، مهارت گوش دادن فعال به کودک و رمز گشایی هیجان کودک، مهارت بازی با کودک به منظور نام گذاری هیجان کودک، مهارت تسکین و آرام بخشی کودک: اعتبار بخشی نشان دادن همدلی، آموزش مریبگری هیجان ترس کودک از بیماری جسمانی با استفاده از تکنیک های آموخته شده کار در کلاس توسط شرکت کنندگان با مشارکت مریب: تکمیل کاربرگ شماره ۱۴ و ایفای نقش بر اساس کاربرگ به منظور مرور مهارت های آموخته شده به منظور مریبگری هیجان ترس کودک از بیماری جسمانی	تکمیل کاربرگ ۱۴ جمع بندی مهارت ها تاکنون، انجام فعالیت مشترک با کودک نیم ساعت: قصه گویی (داستان برفی و خال خالی در مدرسه) با تمرکز بر ترس کودک از بیماری جسمانی یا یکی از نشانه های شایع اختلال اضطراب جدایی مربوط به کودک خود، قصه گویی داستان ۷۱ از کتاب ۱۰۱ داستان شفا بخش.
هشتم	تعیین محدوده رفتارهای مجاز و غیر مجاز	تعیین حد و مرزهای رفتاری و ارزش های خانواده (همه احساسات مجاز هستند اما همه رفتارها مجاز نیستند)	مرور تکالیف، آموزش رفتار قاطعانه، مشخص کردن و آموزش حد و مرزهای مجاز رفتاری مناسب با ارزش های خانواده (بازی چراغ راهنمای رفتارهای مجاز)، آموزش چگونگی تعیین پیامدهای رفتاری و اصول مرتبط به آن، تشویق کودک به بیان هیجانی، آموزش والدینی مثبت (خلق موقعیت ها به منظور کمتر نه گفتن به کودک و استفاده از تحسین به موقع، ایجاد فضای عاطفی مفرح در انجام امور، انجام فعالیت های مشارکتی) آموزش مهارت مریبگری هیجان نگرانی کودک از وقوع حوادث خطرناک با استفاده از تکنیک های آموخته شده کار در کلاس توسط شرکت کنندگان با مشارکت مریب: تهیه فهرستی از رفتارهای مجاز و غیر مجاز مناسب با ارزش های خانواده، تکمیل کاربرگ شماره ۱۵، ایفای نقش موقعیت هیجانی اخیر (بازی چراغ راهنمای رفتار مجاز)، آموزش بازی بادکنک های خشم (به منظور ارزیابی پیامدهای رفتاری و تسکین هیجان به موقع)، آموزش مهارت مریبگری هیجان نگرانی کودک از وقوع حوادث خطرناک (سناریو س)	انجام بازی چراغ راهنمای رفتارهای مجاز با کودک، راه انداختن بازی کلاغ پر با هدف تشخیص رفتارهای مجاز و غیر مجاز، به راه انداختن بازی بادکنک های خشم با کودک، داستان ۵۱ از کتاب ۱۰۱ داستان شفا بخش.

جدول ۱. خلاصه برنامه تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان‌محقق ساخته ۱۳۹۸ (برگرفته از رساله یا پایان‌نامه است) بر اساس نظریات گاتمن (۱۹۹۷)

جلسه	عنوان	اهداف	فعالیت‌ها	تکالیف
نهم	مهارت حل مسئله	آموزش حل مسئله	مرور تکالیف، ایجاد مهارت آموزش حل مسئله به کودک از طریق بازی با عروسک‌ها، روش بارش مغزی، بازی سب‌های گنبدیده و سالم به منظور آموزش تشخیص رفتارهای غیر مجاز و انتخاب رفتار مجاز کار در کلاس توسط شرکت‌کنندگان با مشارکت مربی؛ ایفای نقش: استفاده از مهارت‌های آموخته شده در سناریوی فرضی بر اساس علائم اختلال اضطراب جدایی، ایفای نقش و تمرین بازی‌های آموخته شده در جلسه.	اختصاص زمان بازی با عروسک‌ها با هدف آموزش مراحل حل مسئله. به کارگرفتن تکنیک سب‌های گنبدیده برای آموزش ارزیابی راه حل‌ها، قصه گویی: داستان ۴۵ از کتاب ۱۰۱ داستان شفابخش.
دهم	جلسه پایانی	جمع‌بندی و ارزیابی نهایی	مرور تکالیف، جمع‌بندی جلسات. پاسخ به سوالات و رفع اشکالات شرکت‌کنندگان. اجرای پس‌آزمون	

یافته‌ها

پس‌آزمون، همگنی واریانس، همگنی شیب خط رگرسیون، نرمال بودن توزیع داده‌ها و فاصله‌ای بودن مقیاس داده‌ها که همگی برقرار بود. به منظور بررسی وجود رابطه خطی بین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون از نمودار پراکنندگی و به منظور بررسی مفروضه برابری واریانس از آزمون باکس ($p=0/795$ و $20/287$)، استفاده گردید که هر دو مفروضه برقرار بودند. مفروضه همگنی شیب‌های رگرسیونی نیز توسط مقدار $F_{1,11}$ برای هر متغیر بررسی گردید که مقادیر $sig > 0/05$ نشان از برقراری مفروضه همگنی شیب‌های رگرسیونی داشت.

به منظور شناخت بهتر اعضای شرکت‌کننده در این پژوهش در جدول ۲، ویژگی‌های جمعیت شناختی اعضای نمونه آورده شده است.

به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش، میانگین‌های نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون دو گروه آزمایشی و گواه از طریق تجزیه و تحلیل کواریانس (MACOVA) مورد بررسی قرار گرفت. استفاده از این روش آماری مستلزم رعایت پیش‌فرض‌هایی است که قبل از اجرای تحلیل کواریانس مورد بررسی قرار گرفت. این پیش‌فرض‌ها عبارت بودند از وجود رابطه خطی بین متغیر وابسته در پیش‌آزمون و

جدول ۲. جدول ویژگی‌های جمعیت شناختی والدین شرکت‌کننده در پژوهش

سن	درصد فراوانی	تحصیلات	درصد فراوانی	شغل	درصد فراوانی	ترتیب تولد کودک	درصد فراوانی	تعداد فرزندان خانواده	درصد فراوانی
۲۰-۳۰ سال	۱۳.۳۳	دیپلم	۵۳.۳۳	خانه دار	۶۰	تک فرزند	۲۶.۶۷	۱	۲۶.۶۷
۳۱-۴۰ سال	۶۰	فوق دیپلم	۲۰	آزاد	۲۰	فرزند اول	۲۰	۲	۷۳.۳۳
۴۱-۵۰ سال	۲۶.۶۷	لیسانس	۲۶.۶۷	کارمند	۲۰	فرزند دوم	۵۳.۳۳	۳ و بیشتر	۰.۰۰

از ملاحظه ارقام جدول فوق مشخص می‌شود که بین میانگین گروه گواه و میانگین گروه آزمایش در متغیرهای وابسته نشانگان اختلال اضطراب جدایی به سود گروه آموزش برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان، تفاوت وجود دارد. جدول ۷، نیز نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل یافته‌ها را برای متغیرهای نشانگان اختلال اضطراب جدایی در گروه آزمایش و گواه نشان می‌دهد.

جدول ۳. آزمون باکس، برابری واریانس متغیر وابسته

P سطح معناداری	f	df1	df2	آزمون Box's M
۰/۷۹۵	۰/۶۰۱	۱۴۱۱۲۰	۲۱	۲۰/۲۸۷

جدول ۵، مشخصه‌های آماری هر یک از نشانگان اختلال اضطراب جدایی را در هر یک از گروه‌های آزمایش و گواه در قالب میانگین و انحراف استاندارد پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان می‌دهد.

جدول ۴. مفروضه همگنی شیب‌های رگرسیون متغیر نشانگان اختلال اضطراب جدایی

متغیر	ss	df	ms	f	sig	η^2
تعامل متغیر مستقل و پیش‌آزمون ترس از تنها ماندن	۴/۷۴۶	۱	۴/۷۴۶	۲/۴۶۴	۰/۰۵۳	۰/۲۵۵
تعامل متغیر مستقل پیش‌آزمون ترس از رهاشدن	۱/۲۹۶	۱	۱/۲۹۶	۰/۷۱۴	۰/۴۱۱	۰/۱۲۵
تعامل متغیر مستقل و پیش‌آزمون ترس از بیماری جسمانی	۰/۹۸۷	۱	۰/۹۸۷	۰/۹۳۵	۰/۳۴۸	۰/۰۵۵
تعامل متغیر مستقل و پیش‌آزمون نگرانی درمورد وقوع حوادث خطرناک	۴/۲۳۷	۱	۴/۲۳۷	۲/۳۷۵	۰/۱۴۳	۰/۱۲۹
تعامل متغیر مستقل پیش‌آزمون فهرست نشانه‌های امنیت	۰/۷۴۰	۱	۰/۷۴۰	۰/۳۰۶	۰/۵۸۸	۰/۰۱۹
تعامل متغیر مستقل و پیش‌آزمون فراوانی حوادث خطرناک	۰/۰۶۳	۱	۰/۰۶۳	۰/۲۱۴	۰/۶۵۰	۰/۰۱۳

جدول ۵. مشخصه‌های آماری متغیرهای وابسته نشانگان اختلال اضطراب جدایی در گروه آموزش برنامه مداخله ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان و گروه کنترل (n=۳۰)

مؤلفه‌ها	پیش‌آزمون		پس‌آزمون		پس‌آزمون		گروه گواه
	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	
ترس از تنها ماندن	۰/۹۳	۱۰/۴۰	۱/۹۶	۱۷/۶۷	۱/۵۰	۱۳/۵۳	۳/۶۲
ترس از رهاشدن	۰/۷۰	۱۰/۹۳	۱/۸۷	۱۸/۴۷	۱/۳۰	۱۴/۲۰	۳/۷۴
ترس از بیماری جسمانی	۰/۹۱	۱۰/۹۴	۱/۸۷	۱۷/۳۳	۱/۱۷	۱۳/۶۰	۳/۰۹
نگرانی درمورد وقوع حوادث خطرناک	۱/۱۹	۱۱/۰۷	۱/۸۳	۱۷	۱/۰۷	۱۳/۵۳	۲/۹۱
نشانه‌های امنیت	۱/۵۸	۱۱/۱۳	۲/۳۶	۲۷/۰۷	۲/۰۵	۲۶/۰۷	۲/۰۵
فراوانی حوادث خطرناک	۱/۰۵	۱۶/۴۷	۰/۹۹	۱۸/۴۷	۱/۳۵	۱۷/۶۰	۱/۲۴

جدول ۶. تحلیل کوواریانس چند متغیری مؤلفه‌های اضطراب جدایی

منبع پراش	مجموع مجذورات SS	درجه آزادی df	میانگین مجذورات MS	F	سطح معناداری P	اندازه اثر η^2
(فراوانی حوادث خطرناک)	۰/۲۱۷	۱	۰/۲۱۷	۰/۸۰۵	۰/۳۷۹	۰/۷۵۹
خطا	۵/۹۳۱	۲۲	۰/۲۷۰			
(فهرست نشانه‌های امنیت)	۷۷۲/۱۰۲	۱	۷۷۲/۱۰۲	۲۹۷/۲۸۳	۰/۰۰۰	۰/۹۳۱
خطا	۵۷/۱۳۸	۲۲	۲/۵۹۷			
(نگرانی در مورد وقوع حوادث خطرناک)	۱۱۲/۱۰۲	۱	۱۱۲/۱۰۲	۵۱/۳۷۶	۰/۰۰۰	۰/۷۰۰
خطا	۴۸/۰۰۴	۲۲	۲/۱۸۲			
(ترس از تنها ماندن)	۱۱۷/۱۰۰	۱	۱۱۷/۱۰۰	۵۲/۲۹۰	۰/۰۰۰	۰/۷۰۴
خطا	۴۹/۲۶۸	۲۲	۲/۲۳۹			
(تری از رها شدن)	۱۱۹/۰۷۸	۱	۱۱۹/۰۷۸	۵۱/۵۶۶	۰/۰۰۰	۰/۷۰۱
خطا	۵۰/۸۰۳	۲۲	۲/۳۰۹			

نمرات گروه‌ها در متغیر ترس از تنها ماندن (تفاوت گروه‌ها در پس‌آزمون) ناشی از اجرای متغیر مستقل (برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان) است.

$$F_{(1,22)} = 52/290, P < 0/01, \text{Partial } \eta^2 = 0/704$$

با توجه به نتایج مندرج در جدول ۶، مقدار $f (52/290)$ تأثیر متغیر مستقل معنادار شده است ($P < 0/01$). زیرا سطح معناداری از سطح آلفای تعیین شده کوچکتر است. در نتیجه زمانی که اثر پیش‌آزمون از روی نتایج پس‌آزمون مربوط به گروه‌ها حذف شود، تفاوت بین گروه‌ها در سطح ۹۹ درصد اطمینان، معنادار است. همچنین، میزان اندازه اثر بیانگر آن است که ۷۰ درصد تغییرات

کنترل در میزان ترس از بیماری جسمانی نشان داده است که افرادی که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان قرار گرفته‌اند نسبت به افرادی که هیچگونه آموزشی دریافت نکرده‌اند. در میزان کاهش متغیر ترس از بیماری جسمانی در پس‌آزمون اثربخشی بیشتری دارند. مقدار $f(51/376)$ تأثیر متغیر مستقل معنادار شده است ($P < 0/001$). زیرا سطح معناداری از سطح آلفای تعیین شده کوچکتر است. در نتیجه زمانی که اثر پیش‌آزمون از روی نتایج پس‌آزمون مربوط به گروه‌ها حذف شود، تفاوت بین گروه‌ها در سطح ۹۹ درصد اطمینان، معنادار است. همچنین، میزان اندازه اثر بیانگر آن است که ۷۰ درصد تغییرات نمرات گروه‌ها در متغیر نگرانی در مورد وقوع حوادث خطرناک (تفاوت گروه‌ها در پس‌آزمون) ناشی از اجرای متغیر مستقل (برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان) است.

$$F_{(1,22)} = 51/376, P < 0/001, \text{Partial } \eta^2 = 0/700$$

مقایسه تفاوت میانگین‌های دو گروه (-۵/۱۲۰) گروه برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان و گروه کنترل در میزان نگرانی در مورد وقوع حوادث خطرناک نشان داده است که افرادی که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان قرار گرفته‌اند نسبت به افرادی که هیچگونه آموزشی دریافت نکرده‌اند. در میزان کاهش متغیر نگرانی در مورد وقوع حوادث خطرناک در پس‌آزمون اثربخشی بیشتری دارند. مقدار $f(29/283)$ تأثیر متغیر مستقل معنادار شده است ($P < 0/001$). زیرا سطح معناداری از سطح آلفای تعیین شده کوچکتر است. در نتیجه زمانی که اثر پیش‌آزمون از روی نتایج پس‌آزمون مربوط به گروه‌ها حذف شود، تفاوت بین گروه‌ها در سطح ۹۹ درصد اطمینان، معنادار است. همچنین، میزان اندازه اثر بیانگر آن است که ۹۳ درصد تغییرات نمرات گروه‌ها در متغیر نگرانی در مورد وقوع حوادث خطرناک (تفاوت گروه‌ها در پس‌آزمون) ناشی از اجرای متغیر مستقل (برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان) است. نتایج نشان می‌دهد بین گروه آزمایش که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان بوده و گروه گواه که تحت هیچ گونه آموزشی قرار نگرفتند، در میزان واریانس متغیر (فهرست نشانه‌های امنیت) در شرایط پس‌آزمون تفاوت معناداری وجود دارد.

مقایسه تفاوت میانگین‌های دو گروه (-۵/۲۳۳) گروه برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان و گروه گواه در میزان ترس از تنها ماندن نشان داده است که افرادی که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان قرار گرفته‌اند نسبت به افرادی که هیچ گونه آموزشی دریافت نکرده‌اند. در میزان کاهش متغیر ترس از تنها ماندن در پس‌آزمون اثربخشی بیشتری دارند. مقدار $f(51/566)$ تأثیر متغیر مستقل معنادار شده است ($P < 0/001$). زیرا سطح معناداری از سطح آلفای تعیین شده کوچکتر است. در نتیجه زمانی که اثر پیش‌آزمون از روی نتایج پس‌آزمون مربوط به گروه‌ها حذف شود، تفاوت بین گروه‌ها در سطح ۹۹ درصد اطمینان، معنادار است. همچنین، میزان اندازه اثر بیانگر آن است که ۷۰ درصد تغییرات نمرات گروه‌ها در متغیر ترس از رها شدن (تفاوت گروه‌ها در پس‌آزمون) ناشی از اجرای متغیر مستقل (برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان) است.

$$F_{(1,22)} = 51/566, P < 0/001, \text{Partial } \eta^2 = 0/701$$

مقایسه تفاوت میانگین‌های دو گروه (-۵/۲۷۷) گروه برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان و گروه کنترل در میزان ترس از رها شدن نشان داده است که افرادی که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان قرار گرفته‌اند نسبت به افرادی که هیچگونه آموزشی دریافت نکرده‌اند. در میزان کاهش متغیر ترس از رها شدن در پس‌آزمون اثربخشی بیشتری دارند. مقدار $f(69/300)$ تأثیر متغیر مستقل معنادار شده است ($P < 0/001$). زیرا سطح معناداری از سطح آلفای تعیین شده کوچکتر است. در نتیجه زمانی که اثر پیش‌آزمون از روی نتایج پس‌آزمون مربوط به گروه‌ها حذف شود، تفاوت بین گروه‌ها در سطح ۹۹ درصد اطمینان، معنادار است. همچنین، میزان اندازه اثر بیانگر آن است که ۷۵ درصد تغییرات نمرات گروه‌ها در متغیر ترس از بیماری جسمانی (تفاوت گروه‌ها در پس‌آزمون) ناشی از اجرای متغیر مستقل (برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان) است.

$$F_{(1,22)} = 69/300, P < 0/001, \text{Partial } \eta^2 = 0/759$$

مقایسه تفاوت میانگین‌های دو گروه (-۵/۳۷۴) گروه برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان و گروه

پس آزمون) ناشی از اجرای متغیر مستقل (برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان) است. بین گروه آزمایش که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان بوده و گروه گواه که تحت هیچگونه آموزشی قرار نگرفتند، در میزان واریانس متغیر (فراوانی حوادث خطرناک) در شرایط پس آزمون با تفاوت معناداری وجود ندارد.

$$F_{(1,22)} = 0.805, P > 0.05, \text{Partial } \eta^2 = 0.035$$

مقایسه تفاوت میانگین‌های دو گروه (-0.225) گروه برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان و گروه گواه در میزان فراوانی حوادث خطرناک نشان داده است که بین افرادی که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان قرار گرفته‌اند نسبت به افرادی که هیچگونه آموزشی دریافت نکرده‌اند، در میزان کاهش متغیر فراوانی حوادث خطرناک تفاوتی وجود ندارد.

$$F_{(1,22)} = 297/283, P < 0.01, \text{Partial } \eta^2 = 0.931$$

مقایسه تفاوت میانگین‌های دو گروه (-13/438) گروه برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان و گروه کنترل در میزان فهرست نشانه‌های امنیت نشان داده است که افرادی که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان قرار گرفته‌اند نسبت به افرادی که هیچگونه آموزشی دریافت نکرده‌اند، در میزان کاهش متغیر فهرست نشانه‌های امنیت در پس آزمون اثربخشی بیشتری دارند، مقدار $f(0.379)$ تأثیر متغیر مستقل معنادار نیست. ($P < 0.001$). زیرا سطح معناداری از سطح آلفای تعیین شده بزرگتر است. در نتیجه زمانی که اثر پیش آزمون از روی نتایج پس آزمون مربوط به گروه‌ها حذف شود، تفاوت بین گروه‌ها در سطح ۹۹ درصد اطمینان، معنادار نیست. همچنین، میزان اندازه اثر بیانگر آن است که کمتر از نیم در صد تغییرات نمرات گروه‌ها در متغیر فراوانی حوادث خطرناک (تفاوت گروه‌ها در

جدول ۷. نتایج تجزیه و تحلیل کوواریانس نشانگان اختلال اضطراب جدایی گروه برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان و گروه کنترل

منبع پراش	مجموع مجذورات SS	درجه آزادی df	میانگین مجذورات MS	F	سطح معناداری P	η^2 اندازه اثر
ترس از تنها ماندن	۱۱۷/۱۰۰	۱	۱۱۷/۱۰۰	۵۲/۲۹۰	۰/۰۰۰	۰/۷۰۴
ترس از ره‌اشدن	۱۱۹/۰۷۸	۱	۱۱۹/۰۷۸	۵۱/۵۶۶	۰/۰۰۰	۰/۷۰۱
ترس از بیماری جسمانی	۱۲۳/۴۹۸	۱	۱۲۳/۴۹۸	۶۹/۳۰۰	۰/۰۰۰	۰/۷۵۹
نگرانی در مورد وقوع حوادث خطرناک	۱۱۲/۱۰۲	۱	۱۱۲/۱۰۲	۵۱/۳۷۶	۰/۰۰۰	۰/۷۰۰
فهرست نشانه‌های امنیت	۷۷۲/۱۰۲	۱	۷۷۲/۱۰۲	۲۹۷/۲۸۳	۰/۰۰۰	۰/۹۳۱
فراوانی حوادث خطرناک	۰/۲۱۷	۱	۰/۲۱۷	۰/۸۰۵	۰/۳۷۹	۰/۰۳۵
احساس امنیت کودکان	۷۷۲/۱۰۲	۱	۷۷۲/۱۰۲	۲۹۷/۲۸۳	۰/۰۰۰	۰/۹۳۱

نتایج جدول ۷، نشان می‌دهد بین گروه آزمایش که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان بوده و گروه کنترل که تحت هیچگونه آموزشی قرار نگرفتند، در میزان واریانس متغیر ترس از تنها ماندن، ترس از ره‌اشدن، ترس از بیماری، نگرانی درباره وقوع حوادث خطرناک و فهرست نشانه‌های امنیت در شرایط پس آزمون تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به

مقایسه تفاوت میانگین‌های دو گروه مشخص می‌شود که افرادی که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان قرار گرفته‌اند نسبت به افرادی که هیچگونه آموزشی دریافت نکرده‌اند، ترس از تنها ماندن، ترس از ره‌اشدن، ترس از

بیماری، نگرانی درباره وقوع حوادث خطرناک و فهرست نشانه‌های امنیت کمتری را گزارش کرده‌اند. از سوی دیگر آن‌گونه که جدول ۴، نشان می‌دهد بین گروه آزمایش و گروه گواه، در میزان واریانس متغیر فراوانی حوادث خطرناک در شرایط پس آزمون با تفاوت معناداری وجود ندارد ($P > 0.05$) و این بدین معناست که بین افرادی که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان قرار گرفته‌اند نسبت به افرادی که هیچگونه آموزشی دریافت نکرده‌اند، در میزان کاهش متغیر فراوانی حوادث خطرناک تفاوت معناداری وجود ندارد.

شخصیت و یا تشدید آسیب‌پذیری شخصیتی، رفتاری و عاطفی کودکان ایفا می‌کند. یکی از مهم‌ترین اختلالات کودکان اختلال اضطراب جدایی است که فضای تعاملی والد-فرزند و تجارب اولیه کودکی از عوامل زمینه‌ساز و تشدید کننده آن هستند (روشن، آقاییوسفی، علیپور و رضایی، ۱۳۹۵ و هاویگورست و هارلی، ۲۰۰۷). با توجه به نقش عوامل والدینی در ایجاد و تداوم اختلال اضطراب جدایی، شناسایی مدل‌های مداخله‌ای تعاملی والد - کودک و بررسی اثربخشی آنها در کاهش نشانگان اختلال اضطراب جدایی همواره یکی از موضوعات مورد توجه محققان بوده است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که برنامه مداخله‌ای تعاملی والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان می‌تواند بر کاهش ترس از تنهایی، ترس از رها شدن، ترس از بیماری جسمی و نگرانی از وقوع حوادث خطرناک به عنوان نشانگان اختلال اضطراب جدایی مؤثر واقع شود، مطالعات نشان داده‌اند که والدین کودکان مضطرب، به طور ناخواسته پاسخ‌های مضطربانه را در کودکان تسهیل می‌کنند و این امر را از طریق الگوی ترس یا اجتناب واقع شدن، تلاش برای کنترل رفتار کودک به طوری که باعث محدود شدن خود مختاری کودک می‌شود حمایت بیش از حد از کودک یا تسهیل پاسخ‌های اجتنابی وی، انجام می‌دهند، برخی از مطالعات پیشنهاد می‌کنند که پاسخ والدین به اضطراب کودک، باعث حفظ و نگهداری اختلال اضطراب جدایی در کودک می‌شود، درمان تعاملی والد - کودک یک برنامه آموزشی خوب برای والدین است از آنجایی که هدف این درمان افزایش گرمی، پذیرش و تعاملات مثبت والدین و کودک است، احتمالاً درمان تعاملی والد - کودک، دلبستگی ایمن بین والدین و کودک را بهبود می‌بخشد. گرمی و دلبستگی بهبود یافته به دنبال این درمان می‌تواند به احساس امنیت در کودک کمک کند و در نتیجه کودک با پریشانی کمتری از والدین جدا شود (موسوی، مرادی و مهدوی هرسینی، ۱۳۸۴؛ به نقل از عباسی و همکاران، ۱۳۸۹). این پژوهش محدودیت‌هایی نیز داشت، در مرحله نمونه‌گیری به دلیل اینکه بعد از انجام نمونه‌گیری باید ملاک‌های ورود به پژوهش نیز ارزیابی می‌شد بنابراین در تعداد نمونه کاهش داشتیم که شرایط ورود به برنامه را نداشتند. جایگزین نمودن این افراد فرآیند نمونه‌گیری را طولانی و دشوار نمود، تعطیلی مکرر مدارس که به دلیل آلودگی هوا صورت گرفت منجر به جابجایی روز و محل برگزاری

همچنین نتایج نشان داد بین گروه آزمایش که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعاملی والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان بوده و گروه گواه که تحت هیچ گونه آموزشی قرار نگرفتند، در میزان واریانس متغیر احساس امنیت در شرایط پس‌آزمون تفاوت معنا داری وجود دارد ($P < 0/01$). با توجه به مقایسه تفاوت میانگین‌های دو گروه (۱۳/۴۳۸-) مشاهده می‌شود که در افرادی که تحت تأثیر برنامه مداخله‌ای تعاملی والد-کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان قرار گرفته‌اند نسبت به افرادی که هیچگونه آموزشی دریافت نکرده‌اند، احساس امنیت کودکان افزایش معنی‌دار بیشتری داشته است.

بنابراین نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها به طور کلی نشان می‌دهد که برنامه مداخله‌ای تعاملی والد کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان بر کاهش ترس از رهایی، ترس از تنهایی، ترس از بیماری، نگرانی درباره وقوع حوادث خطرناک و فهرست نشانه‌های امنیت مؤثر است. هرچند که یافته‌ها توانایی این برنامه مداخله‌ای در کاهش فراوانی حوادث خطرناک را به لحاظ آماری تأیید نکردند اما از سوی دیگر این برنامه مداخله‌ای با ۹۹ درصد اطمینان می‌تواند منجر به افزایش احساس امنیت کودکان شود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر در صدد بود تا به بررسی اثربخشی برنامه مداخله‌ای تعاملی والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان بر علائم اختلال اضطراب جدایی کودکان پردازد. نتایج نشان داد برنامه مداخله‌ای تعاملی والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان به طور معناداری در کاهش ترس از رهایی، ترس از تنهایی، ترس از بیماری و نگرانی از وقوع حوادث خطرناک مؤثر بود. یافته پژوهش با نتایج پژوهش‌های ایولینی (۲۰۰۶)، کاتز و همکاران (۲۰۱۲)، هارول و همکاران (۲۰۱۷)، مقیمی (۱۳۹۴)، عباسی و همکاران (۱۳۸۹)، قلی‌نژاد خیمه سری و همکاران (۱۳۹۴)، اسماعیل‌پور و همکاران (۱۳۹۶)، طالب‌پور و همکاران (۱۳۹۱)، باقری، طهماسیان و مظاهری (۱۳۹۷) و عابد و همکاران (۱۳۹۶) همسو بود. این همسویی از آن جهت است که در این پژوهش‌ها سیستم خانوادگی به عنوان عامل سهیم در اختلالات اضطرابی کودکان در نظر گرفته شده است. در تبیین یافته می‌توان گفت: اهمیت تجارب سال‌های کودکی در تحول روانشناختی سالم بر کسی پوشیده نیست و تحقیقات نیز در این زمینه نشان داده‌اند که تعاملات والدین و فرزندان و به طور کلی خانواده در سال‌های نخستین، نقش بسزایی در شکل‌گیری

درمانگری مادران بر کاهش شدت مشکلات رفتاری. *دوفصلنامه علمی - پژوهشی روانشناسی بالینی*، ۱۴ (۱)، ۱۲۳-۱۱۱.

شجاعی، حسن (۱۳۹۷). *اثربخشی آموزش مهارت‌های فرزندپروری بر اضطراب و خودکارآمدی والدگری در والدین دانش‌آموزان مشهد در سال تحصیلی ۹۴-۹۵*. اولین همایش ملی جهانی سازی حقوق کودکان و نوجوانان از دیدگاه حقوقی و روانشناسی، مشهد، مؤسسه آموزش عالی حکیم.

طالب‌پور، اکبر؛ نیسی، عبدالکامپ؛ مهربانی‌زاده هنرمند، مهناز؛ شهینی بیلاق، منیجه و بساک نژاد، سوادبه (۱۳۹۱). *بررسی شیوع اختلال اضطراب جدایی و اثربخشی دو روش درمان گروهی تعامل والد - کودک بر کاهش نشانه‌های آن در دانش‌آموزان پسر مقطع ابتدایی شهر اصفهان*. پایان‌نامه دکتری. دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی. دانشگاه شهید چمران اهواز.

طلایی نژاد، نعیمه؛ مظاهری، محمد علی و قنبری، سعید (۱۳۹۴). *اثربخشی آموزش گروهی دلبستگی محور مادران بر کاهش نشانه‌های اضطراب جدایی کودکان پیش‌دبستانی*. *اندیشه و رفتار*، ۹ (۳۵)، ۴۶-۳۷.

عابد، نازنین؛ پاکدامن، شهلا؛ مظاهری، محمدعلی؛ حیدری، محمود و طهماسیان، کارینه (۱۳۹۶). *تعیین اثربخشی بسته آموزشی گوش دادن احترام آمیز به کودکان بر بهزیستی روانشناختی آنان*. *فصلنامه مطالعات روانشناسی بالینی*، ۷ (۲۶)، ۴۴-۲۵.

عباسی، مرضیه؛ نشاط دوست، طاهر و آقامحمدیان شهرباف، حمیدرضا (۱۳۸۹). *اثربخشی درمان تعامل والد - کودک بر کاهش نشانه های اختلال اضطراب جدایی*. *مجله روانشناسی بالینی*، ۲ (۲)، ۵۷-۴۷.

علیلو، مجیدمحمود؛ یادگاری، ندا؛ حق نظری، فرزین؛ پورشریفی، حمید و هاشمی نصرت‌آباد، تورج (۱۳۹۲). *تأثیر درمان شناختی - رفتاری خانواده محور در کاهش اضطراب کودکان مبتلا به اختلالات اضطرابی*. *فصلنامه مشاوره کاربردی*، ۳ (۱)، ۳۴-۱۹.

قلی نژادخیمه سری، آناهیتا؛ پولادی ریشه‌ری، علی و گلستانه، سیدموسی (۱۳۹۴). *بررسی اثربخشی درمان تعامل والد - کودک بر نشانه های بالینی اضطراب جدایی در دانش‌آموزان دختر مقطع ابتدایی شهر بوشهر*. کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در علوم تربیتی و روانشناسی و آسیب‌های اجتماعی ایران. تهران. انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین و مرکز مطالعات و تحقیقات.

گنجی، مهدی (۱۳۹۳). *آسیب‌شناسی روانی براساس dsm-5*. تهران: نشر ساوالان.

جلسات می‌شد و بی‌نظمی در برنامه را به وجود می‌آورد. یکی از ملاک‌های ورود برای برنامه حضور در کلیه جلسات بود اما گاهی وقوع اتفاقی غیر منتظره منجر به غیبت برخی از اعضا می‌شد که لازم می‌شد هماهنگی مجددی برای روز جلسه یا اختصاص برنامه جبرانی برای آن افراد صورت بگیرد، کمبود منابع پژوهشی در مورد برخی مؤلفه‌های پژوهش به ویژه در ایران که در تبیین نتایج محدودیت‌هایی را به پژوهش تحمیل نمود. یکی از محدودیت‌های اساسی پژوهش نیز نداشتن دوره پیگیری بود. نتایج این پژوهش نشان داد والدینی که تحت آموزش تعامل والد - کودک مبتنی بر مربی‌گری هیجان‌قرار گرفتند توانستند به گونه‌ای با کودکان خود تعامل نمایند که منجر به کاهش ترس از تنها ماندن، ترس از رها شدن، ترس از بیماری جسمی و نگرانی از وقوع حوادث خطرناک شود. محققان پیشنهاد می‌کنند که این برنامه تعاملی توسط سایر محققان برای آزمون اثربخشی در سایر اختلالات مشابه اختلال اضطراب جدایی بکار گرفته شود. همچنین این برنامه می‌تواند توسط مربیان آموزش دیده در مهدهای کودک و کلیه مراکزی که با کودکان ارتباط دارند به مادران آموزش داده شود.

منابع

- اسماعیل‌پور، خلیل؛ محمدپور، محمد و خانجانی، زینب (۱۳۹۶). اثر بخشی مدل اصلاح شده درمان تعامل والد - کودک بر علائم اضطراب جدایی کودکان پیش‌دبستانی: یک مطالعه موردی. *فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی*، ۱۲ (۴۷)، ۲۲-۱.
- باقری، محبوبه؛ طهماسیان، کارینه و مظاهری، محمدعلی (۱۳۹۷). *اثربخشی برنامه ترکیبی والدگری ذهن آگاهانه و آموزش مدیریت والدین بر بهزیستی روانشناختی و شادکامی کودکان*. *فصلنامه مطالعات روانشناسی بالینی*، ۸ (۳۰)، ۲۶-۱.
- پیرزادی، حجت (۱۳۹۷). *اختلال اضطراب جدایی: ویژگی‌ها، سبب شناسی و راهکارهای درمانی*. *تعلیم و تربیت استثنایی*، ۴ (۱۵۳)، ۳۹-۳۳.
- داوودی، حسین؛ کلهر، اکرم و علی بابایی، الهام (۱۳۹۷). *اثربخشی آموزش والددرمانگری بر مشکلات رفتاری دانش‌آموزان دختر دارای اختلال نافرمانی مقابله‌ای*. *مجله روانشناسی بالینی*، ۱۰ (۳)، ۹۱-۸۰.
- روشن، مریم؛ آقاییوسفی، علیرضا؛ علی‌پور، احمد و رضایی، اکبر (۱۳۹۵). *مقایسه اثربخشی دو روش درمان تعامل والد - کودک و مقابله*

- Han, Z. R., Zhang, X., Davis, M., & Suveg, C. (2019). *The Role of Children's Neurophysiological Functioning in the Links Between Emotion-Parenting Behaviors and Child Anxiety Symptoms: A Biological Sensitivity to Context Framework*. *Fam Process*. doi:10.1111/famp.12438.
- Havighurst, S. S., & Harley, A. (2007). *Tuning in to Kids: Emotionally intelligent parenting*.
- Hudson, J. L., Rapee, R. M. (2001). Parent-child interactions and anxiety disorders: An observational study. *Behav Res Ther*, 39(12), 1411-427.
- Hurrell, K. E., Houwing, F. L., & Hudson, J. L. (2017). Parental Meta-Emotion Philosophy and Emotion Coaching in Families of Children and Adolescents with an Anxiety Disorder. *Journal of abnormal child psychology*, 45(3), 569-582. doi:10.1007/s10802-016-0180-6.
- Inboden, k. (2017). *Maternal Emotion Socialization, Anxiety, and Child Temperament: Prospective Associations with Children's Regulation of Anxiety*. The Ohio State University.
- Katz, L. F., & Windecker-Nelson, B. (2004). Parental meta-emotion philosophy in families with conduct-problem children: Links with peer relations. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32, 385-398.
- Katz, L. F., Maliken, A. C., & Stettler, N. M. (2012). Parental meta-emotion philosophy: A review of research and theoretical framework. *Child Development Perspectives*, 6(4), 417-422.
- Katz, L. F., Windecker-Nelson, B. (2006). Domestic Violence, Emotion Coaching, and Child Adjustment. *Journal of Family Psychology*, 20 (1), 56-67.
- Mofrad, S., Abdullah, R., & Abu Samah, B., A. (2009). Perceived parental overprotection and separation anxiety: Does specific parental rearing serve as specific risk factor. *Asian Social Science*, 5, 109-116.
- Scudder, A., Wong, C., Ober, N., Hoffman, M., Toscolani, J., Benjamin, L. (2019). Parent-child interaction therapy (PCIT) in young children with autism spectrum disorder. *Journal Child & Family Behavior Therapy*, 41, 201-220. <https://doi.org/10.1080/07317107.2019.1659542>.
- Talaris, institute. (2008). *advancing knowledge of early learning and the importance of parenting*. Retrieved from: https://www.taleriscu.org/spotlight_parenting_style_s.htm
- Thibaut, F. (2017). Anxiety disorders: a review of current literature. *Dialogues in clinical neuroscience*, 19(2), 87.
- Wood, J. J. (2006). Parental intrusiveness and children's separation anxiety in a clinical sample. *Child Psychiatry Hum Dev*, 37(1), 73-87.
- محمدی، مسعود؛ ویسی رایگانی، علی‌اکبر؛ جلالی، رستم؛ قبادی، اکرم و عباسی، پروین (۱۳۹۷). شیوع اختلالات رفتاری در کودکان ایران. *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، ۲۸(۱۶۹)، ۱۹۱-۱۸۱.
- محمدپور، محمد و اسماعیل‌پور، خلیل (۱۳۹۵). اثربخشی برنامه‌ی مربی‌گری رفتار و هدایت از طریق مدل‌سازی بر اختلال اضطراب جدایی کودکان پیش‌دستانی. *مقاله پژوهی*، ۵(۱)، ۴۳-۳۳.
- مقیم، المیرا (۱۳۹۴). *اثربخشی آموزش تعاملی والد - کودک بر کاهش نشانگان اختلال اضطراب جدایی کودکان ۷ - ۶ ساله*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- American Psychiatric Association. (2013). *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: DSM 5*. Bookpoint US.
- Bandelow, B., Michaelis, S., Wedekind, D. (2017). Treatment of anxiety disorders. *Dialogues in clinical neuroscience*, 19(2), 93.
- Bhatia, M.S., Goyal, A. (2018). Anxiety disorders in children and adolescents: Need for early detection. *Journal of postgraduate medicine*, 64(2), 75.
- Davidson, Tish. (2006). *Separation Anxiety*. *Gale Encyclopedia of Children's Health: Infancy through Adolescence*. Retrieved October 6, 2014, From Encyclopedia.
- Duffet, Megan. (2010). "The Relation between Parental Beliefs about Negative Emotions, Coping Socialization, and Child Anxiety in a Nonclinical Sample. *Electronic Teses and Dissertations*, 28.
- Essau, C. A., & Gabbidon, J. (2013). Epidemiology, comorbidity and mental health service utilization. In: Essau, C.A., Ollendick, T.H. (Eds.), *The Wiley Blackwell Handbook of The Treatment of Childhood and Adolescent Anxiety*, Firsted. Wiley-Blackwell, Chichester.
- Evelyn Kehe, C. (2006). *Meta-emotion philosophy, emotional intelligence and relationship to adolescent emotional intelligence*. Swinburne University of Technology.
- Gau, S. S., Chang, J. P. (2013). Maternal parenting styles and mother-child relationship among adolescents with and without persistent attention-deficit/hyperactivity disorder. *Res Dev Disabil*, 34(5), 1581-94.
- Gholamzade Khadar, Mojtaba., Babapour, Jali., Sabourimoghaddam, Hassan. (2013). The Effect of Art Therapy Based On Painting Therapy in Reducing Symptoms of Separation Anxiety Disorder (Sad) In Elementary School Boy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 84, 1373-1697.
- Hadwin, J.A., & Field, A.P. (2010). *Information Processing Biases and Anxiety*. New York: Wiley-Blackwell & sons, Inc